

ВІДГУК

офіційного опонента доктора географічних наук, професора
Крайнюкова Олексій Миколайовича на дисертаційну роботу
Огілько Станіслава Павловича

«КОНСТРУКТИВНО-ГЕОГРАФІЧНІ ОСНОВИ МОНІТОРИНГУ ТРАНСФОРМОВАНИХ КОМУНІКАЦІЙНО- СТРІЧКОВИХ ЛАНДШАФТІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ»,

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі
знань 10 Природничі науки за спеціальністю 103 Науки про Землю

1. Актуальність обраної теми дослідження та її зв'язок із планами і напрямками науково-дослідних робіт наукових установ і організацій, державними та галузевими науковими програмами.

Структура оцінки комплексного багатofакторного впливу автошляхів на довкілля повинна враховувати одночасно всі елементи (фактори впливу, об'єкти впливу, умови його формування та розповсюдження, заходи протидії: утворенню, розповсюдженню та накопиченню впливу). Такий вид оцінювання доцільно проводити експертно-аналітичними методами, що поєднують експертні, натурні та лабораторні виміри. Саме тому дисертаційна робота Огілько С.П. є дуже своєчасною та актуальною.

Актуальність дослідження зумовлена вдалою спробою виконати районування Черкаської області за ступенем завершеності формування екосистем у придорожніх ландшафтах. Завдання, поставлені у дисертаційному дослідженні, вказують на його важливість і значущість і для теорії і для практики, оскільки автором розроблено і реалізовано оригінальну програму моніторингового дослідження інфраекосистем Черкаської області.

Основні положення дослідження відповідають напрямкам наукових робіт кафедри екології та безпеки життєдіяльності Уманського національного університету садівництва «Розробка методологічних підходів і практичного механізму екологічно-збалансованого природокористування у сфері аграрного виробництва».

Теоретико-методологічні положення дисертаційної роботи апробовано на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, під час науково-методичних семінарів та наукових заходів.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути затребуваними для

здійснення відповідних заходів дорожніми службами «Черкаським облавтодор», ВАТ «ДАК Автомобільних доріг України», Службою автомобільних доріг в Черкаській області при розробці програм експлуатації шляхів сполучення, зокрема боротьбі з карантинними видами.

Методика моніторингових досліджень інфраекосистем використовується у навчальному процесі Уманського національного університету садівництва при викладанні навчальної дисциплін «Моніторинг навколишнього середовища», що є вкрай важливим для професійної підготовки за спеціальністю 101 Екологія, 103 Науки про Землю, 201 Агронімія, тощо.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечено коректним використанням ряду загальнонаукових (аналіз, синтез, систематизація, класифікація), математико-статистичних (кореляційний аналіз) та спеціальних підходів і методів.

Автором в основу дослідження покладено основні положення теорії антропогенного ландшафтознавства та геоботаніки, ретельно опрацьовано значну кількість наукових джерел вітчизняних і зарубіжних фахівців, що дало можливість виявити основні проблеми і окреслити перспективи їх вирішення. Все це свідчить про обізнаність автора у всіх аспектах проблеми.

Грунтовна методична та інформаційна бази в роботі поєднані з достатньо чіткою, цілеспрямованою, прагматичною логікою дослідження. Основні ідеї, результати розрахунків та відповідні висновки відображені в опублікованих 10 наукових працях, 3 з них у фахових періодичних виданнях та апробовані на 6 всеукраїнських наукових конференціях. Усе це дозволяє зробити висновок про їх обґрунтованість.

Дисертація Огілько С.П. є оригінальним самостійним науковим дослідженням, результатом якого є сформульовані конкретні висновки і рекомендації для подальшого їх використання.

3. Достовірність і наукова новизна одержаних результатів.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків дисертації Огілько С.П. зумовлені достатнім обсягом фактичного матеріалу і дослідницьких даних, які репрезентативно відображають об'єкт і предмет дослідження. Усі експериментальні дослідження виконано здобувачем на достатньому науково-методичному рівні із застосуванням загальнонаукових та спеціальних методик. Основні положення та висновки обґрунтовані та логічно витікають із отриманого дослідного матеріалу.

У проведеному дослідженні розглядається ряд міжпредметних проблем, пов'язаних зі збереженням біологічного різноманіття. Здійснення такого роду досліджень є складною міжгалузевою, науково-практичною задачею, що відповідає потребам сучасності. Тому дисертаційна робота Огілько С.П., поза сумнівом, відзначається новизною та оригінальністю теоретичних, методичних та практичних результатів, усі вони є обґрунтованими у методологічному та фактологічному відношенні.

4. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання.

Дисертаційне дослідження Огілько С.П. має науково-теоретичне та прикладне значення. Внесок дисертанта у теорію досліджень з наук про Землю полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад географічних досліджень дорожніх ландшафтів та виконання районування інфраекосистем автотрас Київ-Одеса та Вінниця- Черкаси. Проведене дослідження дало змогу дослідити екосистемні відносини, які формуються в дорожніх ландшафтах Черкаської області.

5. Оцінка змісту, стилю та мови дисертаційної роботи, її завершеності та оформлення.

Дисертаційна робота Огілько С.П. є цілісним, логічно структурованим і завершеним науковим дослідженням, у якому отримані науково-теоретичні та прикладні результати. Вона складається зі вступу, чотирьох розділів і

висновків, списку використаних джерел із 158 найменувань, з яких 39 – іноземних, Загальний обсяг дисертації - 262 сторінок друкованого тексту, у тому числі 17 сторінок додатків. Робота містить 26 таблиць і 55 рисунків, що візуалізують результати проведеного дослідження.

Дисертантом чітко окреслені об'єкт, предмет та завдання наукового дослідження, цілеспрямовано реалізовано основні методологічні та прикладні підходи. Оформлення роботи відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом МОН України від 12.01.2017 року № 40 із змінами.

Загалом, дисертаційна робота автора є завершеним дослідженням, сформульовані висновки в якому повною мірою та адекватно відповідають поставленим завдання і отриманим результатам. Дисертація написана українською мовою, а її стиль відповідає вимогам до наукових робіт.

Перший розділ *«Транспортні системи як об'єкт моніторингу: конструктивно-географічний підхід»* присвячений дослідженню формування транспортних екосистем (інфраекосистем) та їх зв'язку з антропогенним ландшафтознавством. Значна увага приділена автором поняттєво-термінологічному апарату з даної проблематики (С. 25-55).

У другому розділі роботи *«Методологія моніторингових досліджень інфраекосистем. Характеристика умов та об'єктів»* розглянута проблематика класифікації та ідентифікації транспортних систем у ландшафтознавстві та екосистемології (С. 56-92).

Третій розділ дисертації *«Методика моніторингових досліджень інфраекосистем»* містить детальний аналіз вітчизняних та закордонних методичних підходів до дослідження інфраекосистем (С. 93-120).

У четвертому розділі дисертації *«Формування інфраекосистем вздовж автошляхів Черкаської області»* наведено результати експедиційних досліджень інфраекосистем автотрас Київ-Одеса та Вінниця-Черкаси у межах Черкаської області та осередкових елементів інфраекосистем на прикладі міста Умань. Представлено районування інфраекосистем автотрас у межах Черкаської області за рівнем прояву екосистемних відносин (С.121-220).

6. Дискусійні положення, зауваження та пропозиції

Незважаючи на загальну позитивну оцінку роботи, у опонента виникла низка питань:

1. У тексті дисертації не наведено жодного пояснення відповідно до того, що є «трансформованими комунікаційно-стрічковими ландшафтами».

2. Оскільки мета роботи «за допомогою традиційних моніторингових методів дослідити сучасну екосистемну динаміку придорожніх ландшафтів» (С. 19), то постає питання – чи можливо вважати проведення дослідження саме «моніторингом», тому що його головна відмінність полягає у періодичності спостережень за різними характеристиками компонентів довкілля. Спостереження, представлені у роботі, є одноразовими по кожному полігону і скоріш за все - це визначення екологічного стану того чи іншого полігону.

3. Більш детально хотілося би дізнатися, яким чином застосовувались ці три методи - «метод стовпчикових та пелюсткових діаграм, а також метод якісного фону» (С. 5 та С. 218), за допомогою яких визначалась завершеність формування екосистемних відносин.

4. Термін «ступінь завершеності формування придорожніх екосистем», на думку опонента, потребує детального пояснення, тому що наведене пояснення не ґрунтовне - «виходячи з переліку головних груп факторів, головним показником районування буде ступінь завершеності формування придорожніх екосистем» (С. 212).

5. Зважаючи на доволі великий відсоток суб'єктивності в оцінці та визначені «ступеня завершеності формування придорожніх екосистем», чи можливо його використовувати та пропонувати для моніторингових досліджень інфраекосистем?

6. Потребує пояснення наступне твердження – «дослідження радіаційного фону, прийнятого за основний показник» (С. 208). Чому автор вважає саме радіаційний фон основним показником у межах міста Умань?

Зазначені зауваження і побажання є незначними, дискусійними і не впливають на загальну високу оцінку опонентом рівня дисертаційної роботи.

7. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях.

Повнота викладу результатів дисертації Огілько С.П. в опублікованих працях достатня з урахуванням встановлених вимог. Основні результати дослідження викладено автором у 10 наукових працях. Одна стаття опублікована у закордонному науковому виданні категорії, що індексується у міжнародній наукометричній базі Index Copernicus; 3 статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України (категорія Б).

Теми і зміст публікацій відповідають напрямку дисертаційного дослідження автора. Робота пройшла належну апробацію на науково-практичних конференціях міжнародного і національного рангів, оприлюднено 6 тез доповідей автора.

8. Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» та нормативних актів МОН України

Дисертаційна робота Огілька Станіслава Павловича «Конструктивно-географічні основи моніторингу трансформованих комунікаційно-стрічкових ландшафтів Черкаської області» відповідає загальним вимогам пп. 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а також вимогам інших нормативних актів МОН України щодо дисертаційних робіт, які подаються на здобуття наукового ступеня доктора філософії. За змістом дисертація відповідає спеціальності 103 Науки про Землю (галузь знань 10 Природничі науки).

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Огілька Станіслава Павловича «Конструктивно-географічні основи моніторингу трансформованих комунікаційно-стрічкових ландшафтів Черкаської області» присвячена актуальній темі, основні положення і висновки якої є обгрунтованими і достовірними та належно висвітлені у публікаціях. Дисертація є цілісною, завершеною, самостійною працею, в якій отримано науково доведені теоретичні й практичні результати, присвячена вирішенню важливого і актуального науково-прикладного завдання – дослідженню сучасної екосистемної динаміки придорожніх ландшафтів за допомогою традиційних моніторингових методів, що має суттєве значення для наук про Землю і відповідає вимогам пп. 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 № 44 (зі змінами).

Автор дисертаційної роботи – Огілько Станіслав Павлович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 10 Природничі науки за спеціальністю 103 Науки про Землю.

Офіційний опонент:

доктор географічних наук, професор,
професор кафедри екологічної безпеки
та екологічної освіти
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

О.М. КРАЙНЮКОВ

Михайло Леся